

Non sunt petenda signa alicui nociva. nu. 93. Petitioni demonis egressuri, si non sit contra honorem Dei, vel bonum proximi, annui potest. n. 94. Regulariter loquendo, uno demone expulso omnes expelluntur. nu. 95. Dantur quædam loca Spectris, & Spiritibus malis infesta, & præcipue tempore noctis, ut pote ad terrendum magis opportuno. n. 96. Eisdem armis Ecclesiasticis, quibus ab energumens, etiam a domibus, aliisque locis expelluntur. nu. 106. Larvas & alia spectra fabis nigris, armis, sanguine innocentium, & similibus effugare, superstitiosum est. n. 107. 108.

TRACTATUS IV.

De tertio Decalogi præcepto.

PROÆMIUM.

Remotis per primum, & secundum Decalogi præceptum veræ Religionis impedimentis, & stabilito vero Dei cultu interro per Fidem, Spem, & Charitatem, consequens erat ut tertium præceptum de externo cultu Deo exhibendo poneretur. Quamvis autem hoc præceptum quoad exhibitionem cultus sit divinum; quoad determinationem ejusdem cultus, & temporis, cum sit Ecclesiasticum, solent Doctores hoc loco Ecclesiæ præcepta inferere. Verum quia de 4. Ecclesiæ præcepto actum est capite præcedenti: & de 2. & 3. agitur. Tract. 13. & 14. ubi de Eucharistia, & Pœnitentia; hic solum restat agendum de jejuniis; & decimis.

CAPUT I.

De Sanctificandis Festis.

§. I.

De Fæstorum institutione, & qui ad ea teneantur.

1. Præceptum de sanctificatione Sabbati inter Decalogi mandata congruenter positum est. Tract. 23. cap. 1. nu. 2. Hoc præceptum est morale, seu naturale, & est ceremoniale. Ut naturale est, importat obligationem vacandi Deo aliquo tempore: ut ceremoniale est, determinat tempus. nu. 3. 4. Unice hoc præcepto, exterior Dei cultus præcipitur. nu. 9. Est affirmativum. nu. 15. Observantia Sabbati, quantum ad determinationem hujus diei non obligat Christianos, sicut nec obligabat alias nationes a Judæis. nu. 22. 24. Sabbati festivitas ab Ecclesia mutata est in Dominicam, propter multas rationes. nu. 30. Festivitas diei Dominicæ est tantum de jure Ecclesiastico. nu. 38. Sicut Judæis alia festa fuere præter Sabbatum; ita & Christianis præter diem Dominicam alia festa præscripta sunt, quæ Urbanus VIII. in sua Bulla 291. designat, aliis exclusis: iis tamen ex Decreto Clem. XI. additur festum Immaculatae Conceptionis. nu. 78. Urbanus præter illa festa quæ assignat de præcepto, concedit insuper quod de tribus principalioribus Patronis, videlicet Regni, Provinciæ seu Diocesis, & Civitatis vel Oppidi celebrari possit festum de præcepto. Et ad hæc festa observanda etiam Regulares tenentur. Electio autem Patroni juxta Decretum S. Rit. Congr. 23. Martii 1630. relatum a Gavanto Secti. 3. cap. 12. nu. 2. facienda est. nu. 102. 104. 108. 109.

2. Summus Pontifex, & Concilium generale legitimè, festa de præcepto pro tota Ecclesia instituere possunt. Tract. 23. cap. 1. nu. 104. Item Episcopi pro sua Diocesi, etiam sine Cleri, vel populi

puli consensu. nu. 112. Non tamen de Beatis nondum Canonizatis, pro quibus nihil statui potest inconsulta Sacra Congregatione. nu. 115. Nullus Princeps secularis potest dies festos præcipere. Et si quando vacationem a servilibus jubent; tenentur quidem subditi obedire sub pena, non tamen sub mortali ex vi præcepti. nu. 118. 119. A media in medium noctem dies festus computatur. nu. 123. Festum de præcepto cadens in diem impeditam transferitur tantum quoad Officium Ecclesiasticum, non vero quoad Indulgentias, & obligationem vacandi a servilibus, & audiendi Sacrum; nisi occurrat in fer. 6. vel Sabbato Majoris hebdomadæ, quia tunc transferitur etiam quoad obligationem audiendi Sacrum, & vacandi a servilibus. nu. 126. Præceptum sanctificandi Festa ex se obligat sub mortali ad audiendum Sacrum, & abstinendum ab operibus servilibus etiam præcisò scandalo, & contemptu. Ad nihil aliud obligat. n. 127. 129. 143.

3. Omnes utriusque sexus fideles rationis compotes ad servanda festa de præcepto universalis Ecclesiæ tenentur; quæ obligatio regulariter incipit post completum septennium. Tract. 23. cap. 1. nu. 144. Peregrini, & viatores; (exclusis vagis, & domicilium mutantibus,) dum a proprio Territorio absunt, ad leges, & festa particularia propriæ Patriæ non tenentur. Vagi tenentur ad festa locorum per quæ transeunt: mutantibus vero domicilium tenentur ad festa loci ubi habitare incipiunt. nu. 150. 152. Discessurus a propria Patria ubi festum colitur, & abiturus ubi festum non est, si in loco a quo discedit unica tantum Missa summo mane celebratur, tenetur eam audire ante discessum; fecus si tarde celebratur, quia non tenetur expectare: similiter si plures Missæ ibi dicantur, & discessurus sit antequam ultima celebratur, non tenetur Missam prius audire. nu. 158. Non tenentur Peregrini ad leges, & festa particularia locorum, per quæ transeunt, ibique morantur tantum per duos, vel tres dies. n. 159. Scholares, milites, aulici, mer-

cenarii, &c. qui per majorem anni partem, vel per plures menses, aut per multos dies v. gr. 8. vel decem in aliqua civitate morantur, tenentur ad leges, & festa civitatis illius, vel loci. nu. 161. 164. 167. Regulares exempti tenentur servare festa quæ pro tota Diocesi ab Episcopo, seu Diocesana Synodo indicuntur, non autem festa particularia ex voto, aut consuetudine alicujus Civitatis, vel Oppidi introducta, licet ab Episcopo sint approbata. n. 181. 182. Si festum aliquod sit introductum univèrsali consensu tum populi secularis, tum utriusque Cleri secularis, & Regularis; ad illud tenebuntur Regulares: hoc tamen difficultum est: & ideo Regulares nisi scandalum sequatur, ad festa particularia locorum ex voto, aut consuetudine introducta non tenentur. nu. 184. 185.

§. II.

De præcepto audiendi Sacrum.

4. Præceptum sanctificandi festa ad duo obligat, nempe ad audiendum Sacrum, & abstinendum a servilibus. Tract. 23. cap. 1. num. 197. Ad audiendum Sacrum omnes fideles rationis compotes, & etiam Sacerdotes non celebrantes sub mortali tenentur. Per auditionem cujusque Missæ private in quacunque Ecclesia, quocumque ritu ab Ecclesia approbato celebrata, satisficit præcepto auditionis Sacri in die festo. Tract. 5. cap. 6. num. 1. Per auditionem Missæ ante mediam noctem Nativitatis Domini celebrata, satisficit præcepto ejusdem diei Nativitatis. Tract. 23. cap. 1. nu. 209. Omissio Sacri ad initio usque ad Evangelium exclusive, vel a communionem peracta usque ad finem in die festo non est peccatum mortale, quia non videtur materia gravis: non assistens autem consecrationi, vel communioni, vel a consecratione peracta usque ad Pater noster, mortaliter peccat. Tract. 5. c. 6. nu. 2. 3. 4. 5. Satisfacit præcepto, qui dimittit Missam ab uno Sacerdote, & aliam

aliam dimidiã ab alio successive audit; quod si audiantur istæ duæ medietates inverso ordine sine iusta causa, erit peccatum veniale. Duas Sacri medietates eodem tempore audiens; non satisfacit præcepto. num. 7. 9. 11. Qui nequit Missam integram audire, quia tarde advenit, & non fit alia, si nondum sit peracta consecratio, tenetur residuum audire. nu. 13. Omisso materiæ levis in auditione Sacri voluntarie, & sine causa est semper peccatum veniale. n. 14. Contingit aliquem audisse Missam, & tamen peccasse mortaliter, quia se exposuit periculo non audiendi: & aliquem non audivisse, & nihilominus non peccasse, quia inculpabiliter omisit. n. 16.

5. Ad satisfaciendum præcepto audiendi Missam requiritur præsentia moralis, humana, ex se Religiosa. Non est tamen necesse quod Sacerdos videatur, vel verba audiantur, sed sufficit quod ex aliorum signis percipias quid agatur. Tract. 5. cap. 6. nu. 17. Dormiens etiam involuntarie per notabilem Missæ partem non satisfacit præcepto, sed tenetur alteram audire. nu. 18. Ebrius Missæ assistens non satisfacit. nu. 19. Qui dum Missæ assistit preces recitat, etiam ex debito: qui pro deferendo libro, vino, aliisque necessariis a Sacrificio recedit: similiter qui ob populi multitudinem post columnam exiit, dummodo ex aliorum signis advertat quid agatur in Missa, Missæ præcepto satisfacit. nu. 20. 21. 23. Requiritur etiam ad satisfaciendum præcepto intentio, sive voluntas libera audiendi Sacrum; quare si quis cum positive contraria voluntate nolendi audire Sacrum in Ecclesia omnino vindictæ detineretur, præcepto non satisfaceret. Non tamen desideratur intentio adimplendi præceptum; ideoque si quis Missam libere audiat, etiam si præceptum ignoret, vel per illam Missam satisfacere non intendat, sed per aliam sequentem, nihilominus satisfacit nec aliam audire tenetur: obligabitur autem ad aliam audiendam in casu quo ex conscientia erronea credat se non satisfecisse. nu. 24. & c. Puer metu punitio-

coactus Missam attente audiens satisfacit, quia metus non tollit voluntarium. Si famuli quasi coacti gratia comitandi herum Missam audiant, alias non audituri, satisfaciunt quidem præcepto, sed peccant mortaliter per illam pravam voluntatem conditionalem non audiendi, si herum non comitarentur. Satisfacit etiam qui ex fine mortaliter pravo v. gr. furandi & c. Missam audit; licet aliunde peccet ratione pravi finis. nu. 32. 33. 34.

6. Ad satisfaciendum præcepto audiendi Sacrum requiritur attentio, non solum externa nempe vacatio ab omni alia occupatione externa ex se distractiva, sed etiam attentio interna saltem virtualis, sicut requiritur ad Officium divinum. Tract. 5. cap. 6. n. 37. 39. Triplex attentio interna ad Missam, & Horas canonicas haberi potest. Prima ad ea, quæ Sacerdos dicit, & facit, ut ad quandam rem sacram: Secunda ad ea quæ illis verbis, & actionibus significantur: Tertia. Ad Deum. Prima est sufficiens: Secunda melior: Tertia optima; secunda tamen, aut tertia ad adimplendum præceptum minime necessaria est. Tract. 23. cap. 1. num. 199. 200. Qui incipit audire Missam, vel recitare Officium cum intentione attendendi, seu quantum in se est vacandi Deo, & non mutat animum in contrarium, nec eam intentionem retractat, etiam si dum Missam audit, vel Horas recitat, ultro, & adventerit ad alia distrahat, præcepto satisfacit, dummodo non advertat se distrahi a Missa, vel Officio. Tract. 5. cap. 6. nu. 41. 42. Nec Confessarius, nec poenitens tempore actualis confessionis satisfaciunt præcepto audiendi Missam. nu. 46. Exercens tempore Missæ actiones externas non incompatibiles cum attentione necessaria ad Missam, satisfacit quidem, sed committit peccatum veniale gravissimum irreverentiae. n. 51. Qui omnino in Deum absorptus, raptus, aut extaticus Missæ interest, præcepto perfectissime satisfacit. Tract. 23. cap. 1. num. 198.

7. Monachi antiqui in solitudinibus

ma-

manentes non tenebantur præcepto audiendi Missam: nunc autem illicitum est, quod tunc sanctum, & laudabile erat. Tract. 23. cap. 1. num. 207. Excusantur ab obligatione audiendi Missam excommunicati, vel interdicti: corporali impotentia laborantes; nec isti tenentur uti privilegio Altaris portabilis, vel Oratorii privati: morali impotentia laborantes, qualis est. 1. periculum notabilis damni in vita, rebus, vel honore; 2. notabile incommodum, & difficultas accedendi ad Ecclesiam habita ratione personarum, distantia loci, temporis v. gr. pluviosi; & c. 3. Impedimentum urgentis negotii, si nec Missa præveniri potuit, nec tale negotium alio tempore expediri; 4. Officii proprii, & iustæ obedientiæ adimpletio incompatibilis cum auditione Sacri, ex quo capite excusantur milites in excubiis; gregis custos, non habens focium; Matres, & nutrices habentes infantes, quos nec deserere possunt, nec habent cui commendat; famuli a Domino in aliquo ministerio occupati, Quinto titulus charitatis, v. g. ad inferendum infirmo. 6. consueto rationabilis legitime præscripta, v. g. non egrediendi domo ob mortem conjugis; abstinendi per aliquot dies, ab ingressu Ecclesiæ post parum. Excusantur etiam ab auditione Missæ qui domi se continent ob inimicitias, contagium, vel aliud grave damnum imminens: & qui, occasione Missæ, graves rixas & scandala oritura previdet. Item qui sine sui dedecore domo exire nequit, ut mulier honesta carens decenti habitu. Item viator, ne itineris socios amittat, a quibus sublevari sperat ab expensis, vel defendi a latronibus. Tract. 5. c. 6. n. 53. & c.

S. III.

De præcepto abstinendi a servilibus operibus.

8. Alterum, quod in hoc præcepto jubetur, est vacatio a servilibus. Tract. 23. cap. 1. n. 211. Opera servilia, quæ

hic prohibentur, illa proprie dicuntur, & sunt, in quibus homo homini servit, quæque per artes mechanicas diriguntur: Homo autem homini servire dicitur in operibus corporalibus ad utilitatem, & commodum corporis ex sua institutione proxime ordinatis; ut conficere vestes, construere domos, agros colere, & c. nu. 214. Peccatum, non est proprie opus servile, nec per illud violatur dies festi observantia. nu. 218. Pingere etiam fiat recreationis, vel addiscendi gratia, probabilis est esse opus servile, in die festo prohibendum. Acu pingere in communi sententia opus servile est. nu. 231. 232. Venatio, occupatio, & piscatio probabilis est quod sint opera servilia; attamen in die festo ex consuetudine, aut ob materiam parvitatem licita. Plicationes tamen rebus, & cum navigiis, & magno labore, sine dispensatione non licent. nu. 236. Iter agere sive equestre, sive pedestre opus servile non est, nec in die festo prohibendum nu. 240. Mulionibus, seu agazonibus licitum est non solum die festo iter incæptum cum bestii onus continuare, verum & inchoare: item ea omnia preparare, quæ necessaria sunt ad iter, ut Ephodium, victum, vestes, & c. quia hæc accessoria sunt num. 243. 244.

9. Opera servilia religiosa sunt quæ ad divinum cultum ordinantur. Horum quedam sunt spiritalia, ut Sacramentorum administratio: alia corporalia, in quibus Dei cultus per se consistit, ut Crucem, vel Sanctorum imagines in processionibus deferre, Organa pullare, & c. alia sunt sacrorum preparatoria, & divino cultui propinqua, ut Campanas pullare, Hostias conficere, ornare templum, & c. Sacramentorum administratio, & alia immediate ad cultum Dei pertinentia, nec non opera corporalia, in quibus Dei cultus consistit, cum proprie servilia dici nequeant, certum est minime per ea festi observantiam violari. Opera etiam preparatoria Sacrorum in die festo licite præstari possunt, etiam si die præcedenti fieri potuissent. Tract.

Tract. 23. cap. 1. num. 246. 247. 251. Colere agros alicujus Ecclesiæ pauperis, vel Hospitalis, vel ad eorum edificia lapides, ligna &c. vehere, muros construere, &c. non licet in die festo, nisi ultra pietatem adsit necessitas, & Prælati licentia. Ceterum quia fere omnes Ecclesiæ, & monasteria jam his temporibus egestate laborant; ideo tam pro his, quam pro aliis causis piis possunt licite agricole, alique officiales suas operas diebus festis impendere. nu. 252. Docere, studere, scribere, nec non & transcribere, etiam ob mercedem, opera servilia non sunt, nec illicita in die festo. Delineatio, seu adumbratio edificiis conftruendi non violat festum. nu. 262. 266.

10. Speciali dispositione juris canonici prohibentur etiam in die festo mercatus, & placium. Tract. 23. cap. 1. nu. 274. Mercatus nomine veniunt non solum nundinæ, que semel, vel bis in anno fiunt, sed etiam que semel in mense, vel hebdomada, & etiam emptiones, & venditiones, que singulis diebus presentibus mercibus, & apertis januis fiunt. Secus autem dicendum de aliis negotiationibus, locationibus, conductionibus, vel aliis similibus contractibus; hæc enim sub nomine mercatus minime comprehenduntur probabilius est. His tamen non obstantibus; consuetudine jam fere toto terrarum orbe introducta, diebus festis tam nundinæ quam mercatus licite fiunt: immo etiam ubi consuetudo vigerit, licite fiunt etiam quotidianæ emptiones, & venditiones etiam presentibus mercibus, non tamen in publica officina, seu apotheca. Licitum est in die festo vendere, & emere solis verbis contrahendo, esto in hoc multum temporis infumatur; quia sic habet timoratorum consuetudo. Item licet vendere in die festo vinum, carnes, fructus, & quæcumque alia esculenta, eaque asportare ad locum ubi vendenda sunt. Licet etiam vendere calcicos, & vestes novas, aut veteres, quibus usituntur; quia hi non possunt commode aliis diebus ad urbem

venire. Vendere quoque licet diebus festis candelas, & similia, pro quibus de pretio non est conveniendum. Tandem bona defuncti sub hasta vendere licet. n. 269. 272. &c.

11. Sub nomine placiti prohibentur omnes actus ad iudicium, sive criminale, sive civile pertinentes, qui sunt citatio partis, processus formatio, seu causæ cognitio, & sententiæ prolatio. Tract. 23. cap. 1. nu. 280. Citatio partis, sive active sumpta, nempe decreti intimandi emanatio; sive passive sumpta nempe ipsius decreti intimatio facta in die festo, illicita, & invalida est; etiamsi fiat in die profesto, sed ad comparandum in die festo: si vero fiat in die profesto, sed plures dies assignentur pro termino, inter quos dies non festi inveniantur, licita, & valida erit. nu. 284. Formatio processus seu causæ cognitio importat testium juramentum de veritate dicenda, & eorum examen. Nec licite, nec valide possunt in die festo testes examinari, aut juramentum præstare. n. 285. 287. Probabilis est, pro causis spiritualibus, v.g. matrimonialibus, licitum esse in die festo juramentum emittere. nu. 290. Juramentum extrajudiciale, & privatum in die festo nullo jure prohibetur. nu. 296. Omnis sententia sive criminalis sive civilis, judicalem strepitum requirens, ejusque executio in die festo invalida est, & illicita. nu. 299. Secus dicendum de sententia excommunicationis, suspensionis, & interdicti, necnon de omnibus actibus jurisdictionis voluntariæ, ut sunt dispensationes, indulgentiæ, provisiones beneficiorum, &c. nu. 300. 308. Sententia Judicis arbitrari procedentis, servato ordine juris, in die festo lata illicita, & irrita est: secus dicendum de sententia Arbitratoris partes amicitabiliter componentis. n. 302. Probabilis est appellationem die festo interpositam licitam, & validam esse; at appellationis prosecutio omnino irrita, & illicita est. nu. 304. Omnes actus extrajudiciales, ut summaria scribere, Judicem informare in die festo liciti sunt. num.

num. 306. Urgente necessitate, aut suadente pietate, partis citatio, & omnes alii strepitus judiciales in die festo licent. n. 308.

12. Laborantes in die festo, a peccato mortali excusantur materia parvitas, quod est commune omni præcepto. Quare peccatum mortale non erit laborare minus, quam per duas horas: at si quis in die festo per duas horas laboret, tenendum est peccare mortaliter. Tract. 23. cap. 1. num. 311. 313. Dominus servis suis præcipiens, ut singuli per modicum tempus laborent, non peccat mortaliter, sicut nec ipsi servi exequentes, licet multi sint. Tract. 23. cap. 1. num. 317. Quatuor causæ, assignantur, ob quas laborantes in die festo a culpa excusantur, que sunt: Religio, necessitas, pietas, & dispensatio. Tract. 23. cap. 1. num. 310. Religionis causa omnia licent, de quibus supra. num. 8. mentionem fecimus. Pietatis opera per se talia, non violant festum, ut sepelire mortuos, vestire nudos, curare infirmos &c. Opera vero servilia, que solum sunt pia per accidens, & ex ordinatione operantis, in die festo minime licent, nisi ultra pietatis causam ad sit etiam necessitas. Ideo festum violant, qui sola pietatis causa, in die festo operantur, ut inde elemosinas erogent: qui pro loco pio congregant lapides, ligna &c. qui vias publicas pro viatoribus sternunt: qui pro pauperibus vestes consuunt. Quapropter si Ecclesia, aut Monasterium dives sit, non licebit in die festo talia pro eo exercere: verum adjuncta pietati necessitas, talia opera licita reddit, ut num. 8. dictum est. n. 349.

13. Altera causa, ob quam diebus festis laborare licitum est, est necessitas, tum propriæ salutis corporalis, tum proximi: aut ob vitandum imminens damnum. Ex hac causa excusantur milites ad propriam salutem conservandam dimicantes, terram efodientes, aggeres, & repagula construentes, tormenta bellicæ parantes &c. Pauperes qui alterie, suamque familiam nequeunt deceter

sustentare, dummodo secreto, & auditu prius Sacro laborent, & solum quantum eorum sustentationi sufficiat. Tract. 23. cap. 1. num. 323. 324. Piftores quoque panem necessarium conscientibus, & coquentes, & farinam parantes; cibos præparantes, & coquentes; nec non & animalia occidentes, & excoriantes, si die profesto hæc præstare non poterunt: Dulciaria conscientibus, si sint ex iis quorum usus est quotidianus; immo etiam alia quæcumque, si consuetudo ad sit, vel ad aliquam solemnitatem desiderentur, & in die profesto præparari non possint, vel tunc præparata deterioris sint conditionis: Agricolarum tempore messis & vindemiæ, segetes, & uvas colligentes, grana triturantes, aut flante vento purgantes, frænum excicantes, & in locum tutum ferentes, tum quia hæc sunt necessaria Reipublicæ, tum ob periculum damni ex pluvia, grandine &c. num. 325. 326. 327. 328. 329.

14. Excusantur etiam barbitonfores radentes agricolas, alioque operarios, & itinerantes, non vero radentes eos qui sine incommodo aliis diebus radi possunt: item chirurgi, pharmacopolæ, & quotquot infirmos curant, & que inseruiunt, vel medicamenta præparant, aut quomodolibet pro corporali proximi salute laborant. Tract. 23. cap. 1. num. 333. 334. 336. Item sartores, qui vestes necessarias pro funere, nuptiis, aut alia simili causa faciunt, si profestis diebus facere non poterunt: quod extenditur etiam ad calum, quo quis advena veniens ad urbem, careat vestibus suo flatui convenientibus. Idem dicendum de sutoribus. num. 337. Item calcantes equos pro actu iter agentibus, vel sequenti die summo mane iter acturus, & etiam pro agricolis, qui ad oppidum pro calcendis equis adveniunt, & instrumenta eorum fracta reficientes: item publici operarii, qui occasione publicæ lætitiæ, vel ob adventum Principis alicujus, theatra, arcus triumphales præparant &c. & publici provisorios earum rerum, quæ ad victum sunt necessaria, si pro-

fi provisio præveniri non potuit: nec non & deficientes pontes, fontes, vias publicas, & hujusmodi, quæ differri non possunt. num. 334. 346. 347. 348.

15. Item exculantur famuli, qui a suis heris in die festo laborare coguntur, si timeant a famulatu excludi, nec facile alium, cui serviant, invenire possint: nisi in contemptum diei festi laborare cogantur: in tali enim casu, etiam si mors imminet, omnino illicitum est laborare. Communiter tamen credendum est, heros non sine justa causa præcipere, maxime si sint timorata conscientia. Item exculantur hortulani, qui tempore aestivo rigant olera: excollantes ferrum, coquentes vitrum, calcem, lateres, saponem &c. si in die festo coctionem continuant; non licet tamen eis coctionem in die festo incipere, maxime illarum rerum quæ tribus, vel quatuor diebus coquantur. Et generaliter exculantur quotquot ex omissione operis grave sibi damnum imminere rationabiliter cognoscunt. Tract. 23. cap. 1. num. 339. 341. Ob acquirendum notabile lucrum, probabilis est non licere in die festo laborare. num. 343. Improbabilis est opinio docens, licere Missam omittere in die festo, ob lucrum cessans, vel ob venationem. num. 345. Postremo in die festo laborantes excusat a culpa, dispensatio Superioris. nu. 351. Qui in hoc dispensare possunt, sunt Summus Pontifex pro tota Ecclesia: Episcopus pro sua Diocesi: Generales, Provinciales; Superiores locales pro suis Religiosis, & familiaribus: Parochi urgente necessitate, cum Episcopus adiri non potest, pro sua Parochia, & ad tempus. num. 358. 359. 360.

CAPUT II.

De jejunio, Decimis &c.

§ I.

De essentia jejunii; & de hujus precepti obligatione.

16. **J**ejunium Ecclesiasticum, de quo tantum hic loquimur, & de quo extat Ecclesie præceptum est parsimonia vitus, & abstinentia ciborum juxta formam ab Ecclesia præscriptam. Tract. 23. cap. 2. num. 2. Ad Ecclesiastici jejunii formam tria requiruntur: abstinentia a carnibus, unica comestio, & tempus refectioni præfixum. num. 8. Duo priora sunt de essentia jejunii, tertium vero est quid accidentale. Abstinentia a carnibus est pars essentialis principalis: unica vero refectionis est pars essentialis minus principalis. num. 9. Præceptum Ecclesiasticum de jejunio obligat sub mortali. nu. 11. Sub nomine carniū veniunt omnia illa animalia, quæ juxta communem usum, & medicorum judicium contradistinguuntur a piscibus. In dubio, ad discernendas veras carnes a piscibus, inspicendum est an diu animalia extra aquam vivere valeant; si enim diu extra aquam vivunt, veræ carnes sunt, & in die jejunii prohibita. num. 13. Limaces, Ranæ, Conchæ Locustæ communiter ut pisces habentur. Lutria verosimiliter piscis esse censetur. Corvi marini, Fulicæ, Lontræ, & aliæ aves, quæ in aquis cibum quærunt, licet fortassis piscium saporem habeant, veræ carnes sunt, & in die jejunii prohibita. Idem dicendum de Camalonte. Testudo ut piscis habetur. Sub nomine carniū veniunt etiam olera cocta cum Carnibus, & jus ipsius carnis: scus ova, & lacticia; & hæc solum in Quadragesima prohibentur; in aliis vero jejunii ubi contraria consuetudo non viget, licite comeduntur. n. 15.

17. In die jejunii mortaliter non peccaret, qui carnis parvam sumeret quantita-

titatem, ut octavam unciæ partem ad summum. Tract. 23. cap. 2. num. 16. 17. Possunt Coqui carnes heris præparantes in die jejunii, cas ex officii sui necessitate gustare. Idem dicendum de infirmorum ministris; quibus etiam aliquod carnis comedere licet, si opus sit, ad excitandum ægri appetitum: Charitas enim prior est omni Ecclesie præcepto. num. 18. Potest in diebus prohibitis vesci carnibus, qui alium cibum non habet, vel nonnulli panem, dummodo per plures dies duret inædia. Item fidelis transiens per terras infidelium, aut hæreticorum, si grave ei periculum imminet abstinendo. Similiter in infidelium, seu hæreticorum trirēibus remigantes, dummodo edere non cogantur in contemptum Ecclesie. nu. 19. Perpetuo amentibus, & pueris ante usum rationis diebus vetitis, licite carnes ministrari possunt. Usus autem rationis, completo septennio, adesse censetur; etiam si non constet. Quod si & ante septennium adesse constet, ex tunc minime eis poterunt ministrari. n. 20.

18. Dispensatus ad carnes, ex omnibus carnibus comedere potest; quod si nocivas comedat, non peccabit contra hoc præceptum, sed contra præceptum naturalis temperantia. Tract. 23. cap. 2. nu. 21. Probabilis est, quod dispensatus ad carnes, non sit absolute dispensatus ad duas comestiones, si dispensatus sit ob ciborum nocivum: bene vero si sit dispensatus ob infirmitatem, vel notabilem debilitatem. num. 26. Toties quis graviter peccat, quoties in die comedat carnes, aut alios cibos vetitis. Idem dicendum de eo, qui ob votum ab iis abstinere tenetur. At si quis vorit jejunium, fracto per primam comestionem jejunio, si postea pluries comedat, non peccabit, etiam si comedat carnes, qua loium ratione jejunii tenebatur a carnibus abstinere. n. 30. In Quadragesima prohibentur sub mortali ova, & lacticia, etiam in diebus Dominicis, ubi talis consuetudo est. num. 32. 34. 36. Olliatim mendicantes possunt edere in quadragesima ovorum frusta eis donata. Ubi pisces

deficient possunt pauperes, qui labore quotidiano victum sibi quærunt, vesci ovis, & lacticiis diebus vetitis; & suis etiam domesticis, messoribus, putatoribus &c. præbere ad vires reparandas, & laborem ferendum. num. 40.

19. Unica comestio essentialiter requiritur ad jejunium: & hæc est consuetudine introducta. Tract. 23. cap. 2. nu. 42. Qui die jejunii semel comedit, sed cibis se ingurgitat, satisfacit quidem præcepto jejunii, sed peccat contra temperantiam. num. 44. Si quis in die jejunii pluries comedat, non tamen de cibis prohibitis, solum peccat mortaliter in prima fractione jejunii; in aliis vero comestionibus post secundam, nec venialiter peccat. Solum per secundam comestionem mortaliter distinctam a prima frangitur jejunium; censetur autem comestio mortaliter diversa, quando interruptio excedit dimidiam horam. Excusabit tamen qui propter aliquod negotium, vel mercem aliquam vendendam, etiam per unam horam prandium interruptit. num. 49. Non frangunt jejunium lectores, & mensæ ministri in Monasteriis aliquid cibi præsumentes, censetur enim quadam prandii inchoatio, & ista interruptio justa de causa fit. Idem dicendum de coquo, & de famulis mensæ dominorum intervientibus. Similiter de eo, qui prandium differre debet, ultra communem horam, ne vires desiciant; quia id fit per modum medicinae. num. 51.

20. Electuarium, in magna quantitate sumptum, frangit jejunium, quia sic non habet rationem medicinae, sed cibi; si vero in modica quantitate sumatur ob medelam, præventionem, aut etiam ob delectationem, non frangit, quia non est principaliter institutum ad nutriendum. Tract. 23. cap. 2. num. 52. 53. Vinum quocumque sine sumatur minime frangit jejunium. num. 56. Potus Cervisæ, Aloxiæ, aquæ Saccharo conditæ, vel aliarum aquarum artificialium, in quibus parum de rebus substantialibus sit mixtum, non frangit jejunium. Potus eorum liquorum, qui per se ordinati sunt ad nutriendum, ut jus, lac;

lac; & similia frangit jejunium. nu. 57. Cocolatum nondum liquatum, cum sit verus cibus, frangit jejunium. Similiter cocolatum liquatum lacte, mixtum ovis, farina. num. 58. Probabilis est potionem Cocolaticam simplicem ex se frangere jejunium, nisi materiae paruitas excuset. num. 60. Una circiter uncia pastæ cocolati dissoluta, censetur materia parva. num. 63. Mala citrea, poma, pyra, uva &c. in notabili quantitate sumpta ad extinguendam sitim frangunt jejunium. num. 64. Qui in die jejunii plures quid modicum sumit, si ad notabilem quantitatem perveniat, frangit jejunium. n. 68.

21. Jentaculum vespertinum fuit consuetudine introductum. Tract. 23. cap. 2. num. 70. Licetum est pro vespertino jentaculo octo cibi uncias fumere; & hæc est communior, & probabilior sententia: hanc autem quantitatem si quis una, vel duabus uncis tantum excedat, non erit peccatum mortale. num. 72. In pervigilio Nativitatis Domini, pro vespertino jentaculo, sumi potest quantitas duplo, vel triplo major de fructibus, herbis, aliisque rebus saccharo confectis, non tamen de pane. Probabilis est posse de prædictis sumi quantum libuerit in eodem pervigilio. num. 73. Idem dicendum, etiam si vigilia Nativitatis occurrat in sabbato. Eodem privilegio uti potest, qui ad ejusdem vigiliæ jejunium tenetur ex voto, aut penitentia inuncta. n. 74. Idem etiam in pervigilio Resurrectionis, & Pentecostes, ubi talis consuetudo viguerit. num. 75. Panis, olera, & fructus sunt materia apta pro jentaculo serotino. Quinque uncie panis cocti, cum aqua, sale, & oleo licite sumi possunt. num. 77. Legumina, & ordeum non sunt materia apta pro jentaculo serotino. num. 78. Circa ciborum tamen qualitatem, consuetudini standum est; cum enim hoc jentaculum consuetudine introductum sit, consuetudini etiam standum est, quoad ea, quæ sumi debent. num. 80. Ova, & lacticia non sunt materia pro jentaculo, etiam ubi in die jejunii permittuntur. n. 81.

22. Justa causa interveniente, v. gr. urgentis negotii, sermonis, itineris, studii &c. potest mane sumi jentaculum, & differri prandium ad vespem: sine causa vero erit peccatum veniale. Tract. 23. cap. 2. n. 82. At nullo modo peccabit qui omisso jentaculo, protrahet prandium ad vespem. Qui in vigilia Nativitatis, sive cum causa, sive sine causa differt prandium in vespem, non potest mane fumere jentaculum solito majus, sed tantum prout in aliis jejuniis; & oppositum est omnino improbabile. num. 83. Hora prandii pro die jejunii, his temporibus est circa meridiem. nu. 84. Qui in die jejunii, sine justa causa, per duas vel tres horas ante meridiem prandium sumit, venialiter tantum peccat: Qui vero cum justa causa v. gr. itineris, concionis, lectionis ad mensam, vel etiam urbanitatis &c. nullo modo peccat. num. 87. 90. Jejunii præceptum obligat in Quadragesima, in vigilia Nativitatis Domini, Assumptionis, Apostolorum, (excepto festo SS. Apostolorum Philippi, & Jacobi, & S. Joannis) S. Joannis Baptistæ, S. Laurentii, & in feriis quatuor temporum. In vigilia Pentecostes jejunium obligat sub mortali, non ex præcepto, sed ex consuetudine ubique recepta. Si vigilia S. Matthiæ occurrat in die ultimo Bacchanalium, debet eadem die jejunari. Si Vigilia S. Joannis Baptistæ occurrat in die Corporis Christi, anticipatur jejunium ex declarat. S. Congreg. 92. &c. Circa dies Rogationum, & Vigiliam Ascensionis, tam quoad jejunium, quam quoad abstinentiam, servanda est consuetudo locorum. n. 101.

23. Omnibus feriis 6. tenentur fideles sub gravi a carnibus abstinere, nisi ea die contingat festum Nativ. Domini. Tract. 23. cap. 2. nu. 102. Qui absolute vovit determinatam die jejunare, vel a carnibus abstinere, vel ad id ex regulari observantia tenetur, debet id adimplere, etiamsi tali die occurrat Nativitas Domini. Ita expresse cap. explicari. De observ. jejuniorum. num. 102. 104. 106. Quod si vovens expresse excepit talem diem,

diem, non tenebitur. num. 103. Regularis obligatus ex sua lege ad abstinentiam a carnibus, si occurrente Nativitate Domini in feriam 6. carnes comedit, tantum contra suam legem peccat. num. 106. Regularis factus Episcopus, est ex præcepto suæ Regulæ, vel quarto voto ad abstinentiam feria 6. a carnibus teneatur: si tali die occurrat Nativitas Domini, licite poterit carnes manducare; quia ex vi status Episcopalis ab omnibus absolvitur observantiam, tribus substantialibus votis exceptis. nu. 107. Abstinentia a carnibus in die Sabbati obligat sub mortali in iis tantum locis, ubi talis consuetudo viget. num. 109. Obligatio jejunii, & abstinentiæ incipit a media nocte, & terminatur ad mediam noctem. Punctum mediæ noctis ubi horologium adest, secundum illud accipiendum est, nisi constet esse falsum: ubi vero non est, vel fallax est, moraliter accipiendum erit. num. 111. Si duo, vel plura sint horologia probabilia, cuilibet possumus conformari. Si media nox sit ad pulsationem horologii, probabile est posse usque ad ultimum ictum campanæ comedi carnes, adveniente vigilia die sequenti. In dubio de media nocte, si sequenti die obliget jejunium, possessio stat pro libertate; secus si processerit die tantum. Si sequenti die Eucharistiam fumere debes, & dubites an punctum mediæ noctis advenierit, nihil fumere potes. num. 112. 113. 115.

f. II.

Jejunii præcepto, qui obligentur, & qui excusentur.

24. Ecclesiastici jejunii præceptum obligat utriusque sexus fideles, vigesimo primo ætatis anno completo. Tract. 23. cap. 2. nu. 117. Ante dictum tempus potest quilibet, transacto 14. anno, ad jejunium voto a se emisso, vel penitentia imposta, aut etiam jure naturali, propter vincendam gravem tentationem, quæ aliis mediis superari non possit, obligari.

Licet jejunii præceptum non obliget ante 21. annum, obligat tamen abstinentia a cibis vetitis eos, qui sunt doli capaces. num. 118. Qui die jejunii hora v. gr. 9. matutina complet annum 21. si tunc jejunium nondum fregit, illud deinceps observare tenetur; quia licet tempus requisitum ad Ordines, Professionem, & Matrimonium, ita etiam ad jejunium computatur a puncto natiuitatis. num. 120. Concors Doctorum sententia est, Religiosos profectos teneri ante 21. annum ad jejunia Regulæ propriæ observanda, sub mortali, vel veniali, prout ipsa Regula dicitur, non tamen tenentur ad Ecclesiæ jejunia. num. 121. Ad jejunia particularia locorum, ubi Monasteria habent minime tenentur Religiosi. num. 123. De vagis, & peregrinis; vide tract. de legibus, & hoc tract. numer. 3.

25. Quatuor communiter assignantur causæ eximentes ab obligatione jejunii scilicet: impotentia, labor, pietas, & dispensatio. Certum omnino est, omnem impotentiam, tam physicam, quam moralem a jejunii obligatione eximere. Ratione impotentiae non solum a jejunio, sed etiam ab abstinentia quoad carnes excusantur infirmi, convalescentes, & similes, licet infirmitas culpabiliter contracta fuerit. Tract. 23. cap. 2. nu. 124. Ad jejunium minime tenentur, qui vacuo stomacho capitis vertiginem patiuntur; & qui ob jejunium fere per totam noctem calescunt, aut dormire non possunt. Qui duo cauteria habent, probabilis est non eximi a jejunio. num. 125. Prægnantes, & lactentes licet robusti sint, minime ad jejunia tenentur; immo cum prægnantibus in abstinentia a carnibus facile dispensari potest. num. 126. Nuptæ si ex jejunio ad debitum reddendum inhabiles fiant, excusantur a jejunio; & idem dicendum de marito: Similiter mulier quæ ob jejunium deformis, & ex ea multo querat marito. Virgo nubilis si ob jejunium continuum notabiliter deformis fieret, sufficere si duobus, vel tribus diebus in hebdomada jejunet. num. 127. Probabilis est sexagen-

genarios esse robustos, hac nostra ætate, excusari a jejunio, num. 130. Religiosi sexagenarii utriusque sexus ad jejunia Regula tenentur; nisi alia iusta causa excusetur, num. 132. Excusantur quoque a jejunio pauperes, & ostitiam mendicantes, qui non habent unde unam competentem refectioem sumere possint, si qui enim nummos repositos habeant, minime excusantur. Quare illi omnes excusantur, qui nihil aliud habent ad comedendum, nisi panem, fructus, cæpas, & similia, etiam si his tantum vesci soleant, n. 133.

26. Rustici, artifices, & operarii laboriosa opera incompatibilia cum jejunio exercentes, pro magna diei parte, minime tenentur ad jejunium, sive pauperes, sive divites sint; qui quamvis uno, vel altero die propter festum occurrere cessent a labore, attamen etiam pro eo die excusantur a jejunio, ob antecedentem & subsequentem dierum laborem. Si Confessarius alicujus artis laborem non novit, ex præntentis ipsius assertionem, de ejus obligatione iudicium ferat. Tract. 23. cap. 2. num. 136. A jejunii obligatione eximuntur pedibus iter agentes, ad minus per duodecim italica miliaria; nisi propter debilitatem complexionis, vel itineris arduitatem, etiam paucioribus miliaribus, tantum quis fatigetur, quantum alius duodecim; quia in tali casu esto iter sit breve, non tenebitur ad jejunium. Item excusantur cursores tam pedestres, quam equestres, sive pluribus diebus, sive uno tantum currant, num. 137. Item simpliciter equitando iter agentes, si per plures dies equitare debeant, omnibus illis diebus a jejunio eximuntur; at iter equestre unius diei tantum, (nisi iter agens aliqua particulari de causa valde fatigetur,) non est secundum se labor incompatibilis cum jejunio, ideoque non excusat, num. 138. Sartores, & barbitonores ex vi præcise officii, a jejunio minime excusantur. Eos tamen Ledesma, Palaus, Fagundes, & Leander excusant si tota die laborent, num. 139. Pictores, scribæ, secretarii &c. ad jejunia tenentur.

num. 140. Milites sive in castris, sive in munitionibus ad jejunium minime tenentur, n. 141.

27. Opera pietatis, charitatis, vel misericordiarum, aut Religionis, sive corporalia, sive spiritualia sint, a jejunio excusant, quando cum eo commode componi nequeant; etiam si voluntarie fiant. Tract. 23. cap. 2. num. 142. Quare pietatis titulo eximuntur: qui pluribus infirmis serviunt in Hospitalibus, & Monasteriis, & qui infirmo alicui per totam noctem assiluit: Peregrinantes ad loca sacra, si commode jejunare non possunt, nec peregrinationem differre, ne amittant locos, num. 143. 144. Voluntaria flagellatio publica, ut sit in Hebdomada sancta, & processiones licita est, & quando cum jejunio compati nequit, ab eo excusat, num. 146. Qui magnum studium, & ingenii laborem, docendo, & instruendo patiuntur: oppositores ad cathedras: concionatores eo die, quo concionantur, si ter vel quatuor in hebdomada concionentur: Lectores, & Cathedralici, qui ad lectiones faciendas magno studio, & labore desudant, a jejunio eximuntur, num. 147. 148. 149. Confessarii raro a jejunio excusari debent. Cantores si ex jejunio adsit periculum amittendi vocem, ab eo eximuntur, num. 150. 151. Qui animo non jejunandi ponit causam a jejunio excusantem, etiam si apposito causæ alias illicita sit, non peccat contra jejunii præceptum causam apponendo, vel jejunium omitendo; quia iste ab obligatione legis extrahitur, num. 153.

28. Ultimus titulus ab obligatione jejunii eximens est dispensatio. *Est autem dispensatio juris alicujus relaxatio, ob habentem legittimam potestatem facta.* Tract. 23. cap. 2. num. 154. Summus Pontifex potest pro tota Ecclesia in jejniis, & carnis abstinence dispensare: Idem cum iusta causa possunt Episcopi pro sua Diocesi: Prælati Regulares pro suis subditis, scilicet Generales pro tota Religione: Provinciales pro suis Provinciis: Superiores locales pro suis Conventibus: & ex consuetudine Parochi pro suis Pa-

ro-

rochiis, Et in iis casibus, in quibus prædicti possunt cum suis, possunt etiam secum dispensare. Et quod de dispensatione quoad jejunium, intelligitur etiam de dispensatione in abstinentia a carnibus, & de hora refectiois. Parochorum vicarii, Confessarii, Medici, Abbates, seu Priorisæ monialium possunt tantum declarare an in tali casu jejunii, seu abstinentiæ præceptum obliget, vel non obliget, n. 155. 156. Imprudenter agunt Prælati illi, qui subditum cum causa dubia dispensationem petentem, eum suæ conscientiæ remittunt; cum tuta conscientia, in dubio de sufficientia causæ, valeant dispensare; vel si causa est absolute insufficientis, partim dispensare, & partim commutare, & sic subditum a pluribus scrupulis liberare, num. 157. In causa dubia ob infirmitatem, aut debilitatem, potest Religiosus abique alia dispensatione jejunium frangere, ex privilegio Sixti IV. num. 158. Possunt Episcopi in aliquo casu, jejunium alicujus vigiliæ in præcedentem diem transferre, excepta vigilia S. Matthiæ occurrente ultimo die Bacchanalium, n. 160.

§. III.

De decimis, primitiis, & oblationibus.

29. Quintum Ecclesiæ præceptum est de decimis, primitiis, & oblationibus Ecclesiæ solvendis. *Decima est unquam bonorum licite acquisitorum decima pars Deo data, sive ipsius ministris ex divina constitutione debita.* Tract. 18. cap. 3. n. 52. Alia est prædialis quæ ex fructibus agrorum, prædiorum, piscinarum, molendinorum &c. accipitur. Alia personalis, quæ ex iis quæ ab industria personæ proveniunt; alia mixta ex prædiali, & personali, ut fætura animalium; & eorum fructus, ut lana, lac, caseus &c. ibidem. Decima partim est ex jure divino, partim ex jure Ecclesiastico. Ex jure divino debita est Ecclesiæ ministris congrua sustentatio: ex jure Ecclesiastico est talis, vel talis, pro congrua Ec-

clesiæ ministrorum sustentatione, assignatio, num. 53. Pontifex solus sua potestate absoluta potest, quem voluerit; relicta congrua pro ministris sustentatione, ab obligatione solvendi decimas liberare, num. 54. Consuetudine etiam mala fide; & sine titulo introducta; & per quadraginta annos non interrupta, potest aliquis a decimarum solutione eximi, dummodo Ecclesiæ ministris congrua relinquatur. Idem dicendum de prescriptione cum probabili titulo, & bona fide per 40. annos non interrupta. Ad prescriptionem autem sine titulo, requiritur immemorabile tempus. Potest per compositionem, transactionem, vel commutationem, obligatio solvendi decimas suspendi; accedente auctoritate Summi Pontificis, si per multum tempus faciendâ sit. Inter laicos, & Clericos nequit fieri compositio de futuris decimis ad longum tempus. Ad faciendam compositionem inter unam, & aliam Ecclesiam, sufficit auctoritas Episcopi. Compositio de decimis jam debitis a quolibet particulari fieri potest, sicut eas potest liberaliter remittere, & pro solutis habere, num. 55.

30. Decima personalis solvendæ sunt ex omnibus quæ quis licite acquirit, deductis expensis: at nullibi, aut fere nullibi sunt in usu. Tract. 18. cap. 3. num. 56. Decima prædialis, aut mixta solvi debent ex omnibus fructibus integris mobilium, & immobilium, antequam deducantur expensæ, & tributa; nisi aliud sit consuetudine introductum. Non tenentur quis ex melioribus fructibus solvere, sed ex mediocribus; qui vero ex deterioribus daret, peccaret graviter contra iustitiam, & ad restitutionem teneretur. In conductibus decima semper exclusâ intelligitur, nec ratio illius, conductor pretium offerre potest, num. 57. 58. Omnes fideles baptizati, nullo excepto, ad decimas solvendas tenentur, nisi alias sint exempti, etiam Clerici, immo & ipsi Parochi decimas tenentur solvere, (etiam si sint Clerici, vel Parochi illius Ecclesiæ cui decima debetur,) non quidem de bonis

nis Ecclesiæ, sed ex patrimonialibus, aliique sibi propriis. Illud Patrimonium, ad quod quis ordinatur, non computatur inter bona Ecclesiæ. In extrema necessitate constituti, ad decimas non tenentur. Qui sunt in gravi necessitate excusantur quidem pro tunc; at si ad meliorem fortunam devenierint, supple-re tenentur quod omiserunt. nu. 59. 60. 61. Non solventes decimas, aut suadentes, aut curantes non solvi, aut eas sibi usurpantes, excommunicationis penam incurrunt. Regulares ex concessione Eugenii IV. non tenentur sive in confessionibus sive in concionibus, hortari fideles ad solvendum decimas; nisi super hoc fuerint ab Episcopis requisiti. nu. 62. De privilegiis exemptionis Regularium a solutione decimarum. Vid. Tract. 12. n. 67.

31. Primitiæ sunt primi fructus terræ, quos Deo tanquam omnium largitori, & creatori offerimus. Tract. 23. cap. 3. nu. 3. In lege nova datur præceptum Ecclesiasticum solvendi primitias: at tale præceptum sere nullibi observatur. Quoad obligationem eas solvendi, quoad quantitatem, & personas quibus solvi debent, quoad res de quibus solvendæ sunt, & quoad locum ubi reponendæ, consuetudini standum est. nu. 4. 5. 6. Oblatio est donatio quædam rerum mobilium, vel immobilium facta Deo, Ecclesiæ, aut ejus ministris. nu. 7. Probabilis est nullum in jure canonico de oblationibus dari præceptum. num. 9. Atramen si alicubi consuetudo eas solvendi, ut obligatoria continuata sit per tempus præscriptioni necessarium, habebit vim legis. num. 15. Oblationes etiam fiant particulari imagini, altari, aut capellæ in Ecclesia, aut sacello spectant ad Parochos, seu Rectores Ecclesiæ. nu. 19. Oblationes factæ in Ecclesiis Regularium, non ad Parochos, sed ad ipsos Regulares spectant, etiam si fiant imaginibus, seu capellis ubi est fundata aliqua Confraternitas. nu. 22. 24. Prohibentur oblationes facere fratres dissidentes; raptores, usurarii; oppressores pauperum; sacrilegi; servos ab Ec-

clesiis, ad quas confugerant extrahentes, & matricidæ, si publici sint, & emendari nolint; & denique publici penitentes. n. 26. Oblationes sibi usurpantes, aut impediendo ne percipiantur, ipso facto excommunicationem incurrunt. Admittentes ad oblationes usuales in altari faciendas excommunicatos, & denunciatos a Papa, incurrunt excommunicationem majorem. Admittentes vero excommunicatos excommunicatione majori, vel interdictos non toleratos, incurrunt interdictum ab ingressu Ecclesiæ. nu. 27.

TRACTATUS V.

De 4. & 5. Decalogi præcepto.

PROŒMIUM.

Sicuti per prioris tabulæ præcepta homo recte ordinatur ad Deum, ita per ea, quæ in secunda continentur, recte ordinatur ad alios homines; ut scilicet jus suum cuique tribuat, & neminem lædat. Convenienter igitur quarto loco ponitur præceptum de honorandis parentibus, nec non de iis quæ quisque Majoribus, æqualibus, & inferioribus debet. Deinde subjicitur præceptum, quo prohibetur homicidium, omnique alia sive alterius, sive sui ipsius corporalis læsio: nec non etiam gula, & ebrietas, quibus vitæ propriæ notabilia damna inferuntur.

CAPUT I.

De Honorandis parentibus.

§. I.

Quid debeant parentibus filii, & parentes filiis.

1. CUM parentum nomine veniant non solum qui nos carne genuerunt,

runt, sed etiam Ecclesiæ Prælati, Sacerdotes, Principes, Mariti, Tutores, Curatores, Magistri, Domini, & Sones: videndum est quid ex vi hujus præcepti singulis debeat. Et prius quid debeant filii parentibus, & parentes filiis. Debent ergo filii propriis genitoribus: 1. Honorem, & reverentiam; 2. Obedientiam in omnibus licitis, in quibus eorum subfunt potestati; 3. Sustentationem, seu in necessitatibus subventionem. Tract. 24. cap. un. nu. 2. Hinc graviter peccant filii contra pietatem, & honorem parentibus debitum, si eos odio habeant; si ex animo eis grave malum exoptent; si torvis oculis aspiciant, maledicant, aspere alloquantur, contemnant, subannent, notabiliter lædant, in eos manus injiciant, ad gravem iram provocent: si parentes mortuus debite sepulturæ non mandent; si eorum debita, (cum hæredes sunt instituti, & hæreditatis, quæ acceptata sint, vires sufficiant,) non solvant; si non curent ut parentes in mortis articulo constituti Sacramenta suscipiant, & testamentum conficiant; si eos aculent alicujus criminis etiam veri in judicio, (excepto crimine læsæ majestatis, antequam patretur, & crimine hæresis;) si ad aliquam dignitatem evecti, parentes inopes, & abjectæ conditionis dedignantur agnoscere: excusarentur tamen a mortali in hoc casu, si inde grave damnum filiis immineret: si ultra inopiam etiam infamia notarentur, ut si essent hæretici, hostes patriæ, vel rei læsæ majestatis; aut si solum externe dissimularent absque interno contemptu, & occulte eis subvenirent. n. 4. 5.

2. Peccant quoque mortaliter filii si parentibus non obediunt in iis quæ pertinent ad bonos mores, & ad salutem animæ, & in iis quæ ad bonum familiæ, & rei familiaris regimen spectant. Tract. 24. cap. un. num. 6. Non tenentur tamen obedire parentibus in electione status; & possunt iis inconsultis & iniuriis, Religionem ingredi, Clericatum assumere, & matrimonium contrahere, prout dictum est. Tract. 9. nu.

26. & tract. 15. nu. 36. Denique graviter peccant filii, si parentibus in gravi necessitate constitutis, quantum sibi possibile est, non subveniant, etiam si pater, vel mater damnati essent a Judice ad pereundum fame, etiam si gravissimis penis prohibuitur esse eis alimenta ministrare. Licite non potest filius, parentibus in gravi necessitate relictis, Religionem ingredi. Probabilis est filium jam in Religione professum, ut parentibus in gravi necessitate constitutis subveniat, egressi non posse e Monasterio sine legitima Superioris licentia; qua etiam sine justa causa denegata, egrediendo peccabit, & penis fugitivorum subiacet, sive necessitas præcesserit Religiosam professionem, sive non. Non tenetur Prælati licentiam concedere Religioso vivendi extra Monasterium ad subveniendum inopiæ parentum. Quod si necessitas esset extrema, necdum poterit, sed & tenebitur egredi, etiam invito Prælato, & Claustro ad subveniendum non tantum patri, sed & cuilibet proximo in tali necessitate constituto: ut si domus vicini arderet; vel aliquis in puteum caderet, nec adest qui succurrere possit. Religiosus cum legitima licentia, Monasterio egrediens ad alendos parentes, non ex hoc dimittit potest habitum Religiosum, etiam si aliter alere non possit, nisi ex licentia summi Pontificis; sed postquam parentum necessitati sufficienter provisum est, tenetur statim ad Monasterium redire. num. 10. 14. 15. 18.

3. Licentiam concedere manendi extra Claustra ad subveniendum parentibus, spectat ad Generalem, vel Provincialem. Tract. 24. cap. un. num. 19. Hæc obligatio alendi parentes, & e contra, transit etiam ad heredes legatarios, vel donatarios, & ad quoscumque eorum bona gratuito perveniunt. Quare si filius bona sua donavit Monasterio, teneatur istud parentis illius alere. Similiter si pater bona sua largiatur Religioni, tenebitur hæc alimenta prestare filiis, etiam illegitimis, & spuris. num. 20. Habens patrem, & filium in æquali ne-